

Увод у Старозаветну историју и библијску археологију

Предмет: Старозаветна историја

доц. др Ненад Божовић

Београд, 10.10.2019.

Литература

- Д. Милин, Старозаветна историја, у: Сабрани списи, 121-123.
- Д. Глумац, Библијска археологија, 3-14.
- И. Томић, Прилози из палеографије, филологије и историје јудејског народа, Фоча 2009.

Структура излагања

- Извори старозаветне историје
- Специфичност старозаветне историје (записивање, значај, религијски поглед на историју)
- Однос старозаветне историје и савремене историографије
- Предмет и циљ Старозаветне историје као науке
- Историја развоја предмета Старозаветна историја

Извори Старозаветне историје – библијски

- Библијски: историјске књиге Старог Завета: Пентатеух, ИНав, Суд, Рут, 1-2Сам, 1-2Цар, 1-2Дн, Језд, Нем, Јест, Јуд, Тов и делови пророчких и мудросних књига

Извори старозаветне историје - ванбиблијски

- Ванбиблијски - древни текстови: записи, натписи (на стелама, порталима, рељефима, зидни графити), царске хронике, анали;
- Десно: Мешина стела (840. пХ)
- Археолошки: остаци материјалне културе - артефакти пронађени у слојевима древних локалитета - комади грнчарије, оружја, новца, храмова (култова), ношње, накита

Записивање Старозаветне историје

- Божије откривење се преносило дуго усменим путем (од Аврама преко патријараха до Мојсија и других библијских писаца) – дуг временски период од Откривења до записивања Речи Божије
- Развој писмености у Израиљу и записивање историјских књига – од 10-5. века пре Христа (са врхунцем у 7. и 6. веку пХ) – записивање древних усмених предања о Божијем откривењу и вођама изабраног народа

Однос старозаветне историје и савремене историографије

- Савремена историографија – утврђивање фактичке историје и реконструкција личности, догађаја, битака у светлу древних текстова и археолошких открића
- Старозаветна историја је повест испричана у форми наратива, а не у форми фактичке историографије (попут академских радова савремене историографије)
- Пример: Стари Завет садржи и родослове (царске хронологије и анале као нпр. у Књигама дневника), али занимање библијског писца није искључиво бележење година и имена царева, него промишљање о њиховим поступцима у светлу Закона са Синаја и Божијег откривења (нпр. закључак да је монархија пала због грехова политичких и религијских вођа – корумпираности, похлепе и идолопоклонства итд)

Специфичност Старозаветне историје

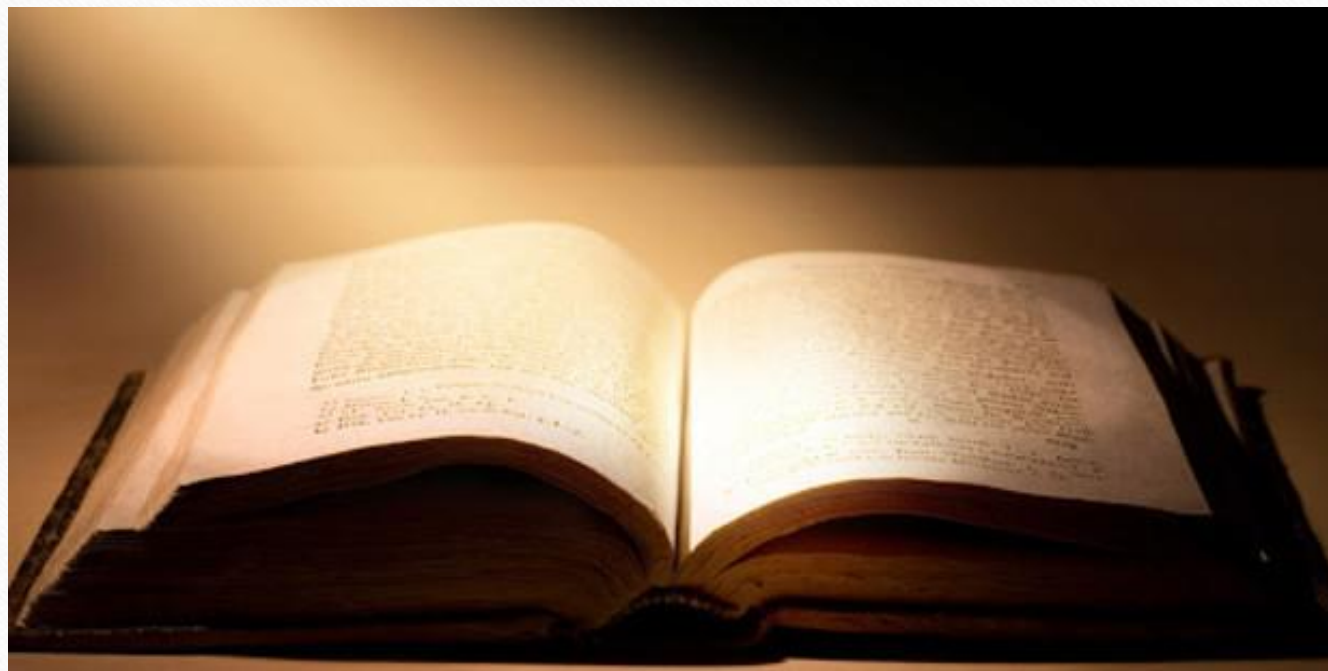
- Старозаветна историја за једног хришћанина није просто препричавање минулих догађаја и проучавање важних личности попут Мојсија, Давида, царева, свештеника и реконструкција древних битака Израиља, она је **историја Божијег спасоносног захвата у људску повест** – почев од библијске праисторије, преко јављања Авраму и праоцима, Изласка из Египта, Освајања Ханана, доба судија, историја монархије и њеног слома и живот изабраног народа под страном влашћу све до доласка Месије - Христа

Специфичност Старозаветне историје

- Старозаветна историја је, пре свега, *теолошка интерпретација историје*
- Д. Милин, Старозаветна историја, стр. 121: „Библијски писци све догађаје схватају првенствено теолошки, *sub specie Dei*. Зато критички историјски метод треба применити на Библију како би се издвојила историјска истина из литерарно обрађених догађаја.“

Предмет и циљ Старозаветне историје као науке

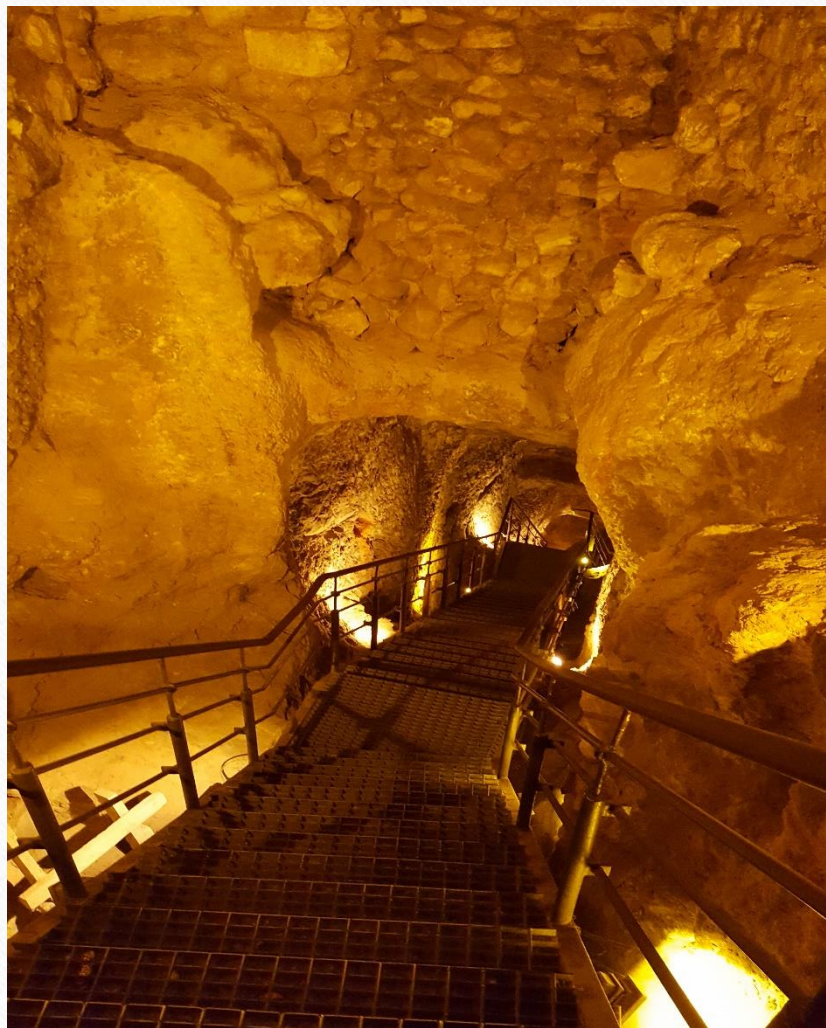
- 1) Да се библијски текст проучи у светлу историографије околних народа попут Египта, Сирије, Асирије, Вавилона, Персије, затим Хеленског и Римског царства кроз поређење извора
- 2) Да се неки библијски догађаји расветле и из перспективе археолошких открића
- 3) Да се јасније сагледа теолошке порука у историјском контексту

Однос старозаветне историје и савремене историографије

- У једном делу постоји афирмативни однос (поклапање): савремена историографија и археологија потврђују бројне библијске личности и догађаје
- Стела (стуб) из Тел-Дана (слика десно), IX век пре Христа: сиријски цар Азаило наводи како је убио цара из „куће Давидове“)

Јевусејски цевовод кроз
који су прошли
Давидови војници
током освајања
Јерусалима 10. в. пХ

Потпорни зид Давидове палате 10. в. пХ

Језекијин тунел и натпис, крај 8. в. пХ

Однос старозаветне историје и савремене историографије

- Други део: однос непоклапања или одрицања – закључци савремене историографије и археологије се не поклапају са неким догађајима библијске историје
- Два периода израиљске историје: предмонархијски (патријарси, боравак у Египту, освајање Ханана и судије) за који имамо мало историјских и археолошких сведочанстава и монархијски (од Давида односно од 10. века пХ до Христа) за који у великој мери имамо историјске и археолошке потврде

Непоклапање старозаветне историје и савремене историографије

- Излазак Јевреја из Египта се не помиње у египатским изворима, а археологија сведочи да је број од 2,4 милиона људи према библијским наводима преувеличан; разлог: египатска историја ретко бележи неуспехе фараона и пише тријумфалну историју, а библијски наратив о изласку је преувеличан у епском усменом казивању и записан много касније те зато помиње велики број људи; осим тога каравани избеглица са собом не остављају трагове – не желе да буду нађени
- Информације о антици су често фрагментарне и понекад контрадикторне чак и по питању историје Вавилона, Персије, Рима: Јулије цезар тврди да је напао Британију, али до сада овај навод није потврђен археолошки

Непоклапање старозаветне историје и савремене историографије

- Освајање Јерихона – град је у време Исуса Навина (13. в. пХ) био тек веће село, ни налик моћном Јерихону опасаног зидинама каквог га Јнав 6 описује (арх. слојеви потврђују слојеве претходног уништења током Касног бронзаног доба – 15. в. пХ) – разлог: овога пута Израилљци пишу тријумфалну историју (то је иначе био општи начин писања древне историје)

Старозаветна историја између минимализма и максимализма

- „Минимализам“ и „максимализам“ су изрази којима се означавају различите позиције по питању историјске веродостојности Библије
- Историчари „минималисти“ су они који читају Библију тек као литерарно штиво које, по њима, нема много везе са историјском веродостојношћу; сваки извор или арх. доказ који дошао у прилог Библији они би настојали да „минимизују“ (обично научници секуларног или атеистичког опредељења)
- Историчари „максималисти“ сматрају да је библијска историја у највећој мери егзактна, осим уколико се не појави неки очигледан археолошки доказ против – у том случају га они релативизују и тај одељак Библије читају као књижевно штиво (овакви научници обично потичу из круга протестантских цркава који се држе буквалног тумачења Библије)

Старозаветна историја између минимализма и максимализма

- Православно гледиште (би било) – средина између „минималиста“ и „максималиста“: старозаветна историја има непорециво историјско језгро, али је у процесу усменог преношења у неким моментима пре записивања достигла епску преувеличаност (нпр. освајање Ханана је факат, али су неки извештаји тријумфалистички – попут освајања Јерихона)

Историја предмета Старозаветна историја и Библијска археологија

- Ходочашћа ка Јерусалиму, библијска географија
- Епифаније Кипарски († 403. г.): Περί μέτρων καὶ σταθμῶν (О мерама и теговима) пише о преводима Старога завета и географији Палестине
- Егеријино ходочашће у Св. Земљу - *Peregrinatio ad Loca Sancta* (380. год) – Синај, планина Навав, Јерусалим и Константинопољ
- Галски јуриста Сулпиције Север (†406) књига Света историја – уџбеник „старозаветне историје“ у западном хришћанству

Историја предмета Старозаветна историја и Библијска археологија

- Ходочашћа Св. Саве у Свету Земљу – важност библијске историје за српски народ
- Прво путовање 1229. - из *Далмације* бродом за Палестину - обишао Јерусалим, Витлејем, Јордан као и манастир Светог Саве Освећеног (Јерусалимског) – донео Јерусалимски типик
- Друго путовање 1234. из Будве ка Акри – Јерусалим, Александрија, Синај (манастир св. Катарине), Антиохија

Предмет Старозаветна историја

- Реформација – веће занимање за библијске старине од 16. века
- Развој курикулума библијских предмета се западним универзитетима: фрагментација у посебне дисциплине са посебним циљем истраживања и методама
- Предмети: Увод у Стари Завет, Старозаветна историја, Старозаветна егзегеза и теологија; још нису створени услови за библијску археологију
- Испреплетаност библијских предмета

Историја предмета (библијска) археологија

- Две прекретнице у истраживању старозаветне историје:
- 1) Наполеоново освајање Египта и дешифровање хијероглифа почетком 19. века (Розетски камен, Франсоа Шамполион) – прозор у свет древног Египта
- 2) откриће текстова Асурбанипалове библиотеке у Ниниви и дешифровање акадских списа крајем 19. века (Остин Лајард и Хормузд Расам, дешифровање Џорџ Смит) – ископани бројни древни текстови који говоре о историји Старог Оријента и у неким моментима се дотичу библијског Израиља
- Слика рукописа и библиотеке, слика розетског камена

Предмет Библијска археологија

- касније у 20. веку се стичу услови за археолошка ископавања на простору Блиског Истока и Палестине што доводи до успона Библијске археологије
- Успон библистике на руским универзитетима у 19. веку и почетком 20. века (Санктпетербуршки институт за оријенталистику)
- Вилијем Фоксвел Олбрајт – библијска археологија као наука са циљем да потврди библијске догађаје (протестантски приступ)
- Развој библ. археологије после Другог св. рата: преименовање у Археологију Старог Истока или Археологију Палестине и доњег Леванта

Историја предмета Старозаветна историја и Библијска археологија

- Прекидање развоја библијских наука током доба туркократије међу православним народима
- Развој библистике у Русији током 19. века и поч. 20. – Петроградски институт за оријенталистику
- Душан Глумац (1899-1980), *Библијска археологија*
- Драган Милин (1946-), *Старозаветна историја*

Значај старозаветне историје за српску историју

- Старозаветна историја не тиче се само прошлости, има значаја и данас
- Поуке старозаветне историје: када год је Израил поштовао Закон Божији, напредовао је и непријатељи су били слабији од њега; када год је падао у грех, био је сметлишту историје, прогањан и угњетаван